

Karadeniz'de Hoca Olmak

Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

EDİTÖR

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Trabzon Kitaplığı: 6
Geleneksel Kültür Dizisi: 2

Yayın Koordinatörü
Erdem Zekeriya İSKENDEROĞLU

Yayın Danışmanı
Emre GÜLSEVER

Karadeniz’de Hoca Olmak
Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

Editör
Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Yayın Ekibi
Doç. Dr. Süleyman GÜR
Doç. Dr. ŞenoI SAYLAN
Doç. Dr. Eyüp ÖZTÜRK
Doç. Dr. Fatih TOPALOĞLU
Öğr. Gör. Ahmet Cevdet KARACA

Proje Asistanları
Fatma Rabia DÜZENLİ
Serpil ARSLAN
Cansel AKGÜL

Teknik Destek:
Murat DAVULCU (Yönetmen)
İdris AKYÜZ (Yönetmen Asistanı)

ISBN: 978-975-7770-65-7
TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 48884

Kitap Tasarım
Salih PULCU

1. Baskı, Aralık 2023
Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 117

Baskı-Cilt
Seçil Ofset 100. Yıl Mahallesi
Massit Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No: 77 Bağcılar İSTANBUL
Sertifika No: 44903

Trabzon Büyükşehir Belediyesi
Gülbaharhatun Mahallesi
Kahramanmaraş Caddesi No.159
Ortahisar TRABZON
Yayınevi Sertifika No: 48884

Önsöz

Karadeniz’de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat başlıklı proje, 1900-2000 yılları arası geleneksel İslâmî ilimlerin tedrisine Trabzon özelinde yoğunlaşmıştır. Bu tarihsel süreçte olayların içinde yer alanlar ya da etkin isimlere yetişerek onlara talebe olanların anlatımları merkeze alınarak din eğitimi, dinî tedrisatta öne çıkan isimler, bu hocaları besleyen ilmî damarlar, şehrin bu açıdan ülkemize etki ve katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı’nın yıkılışını ve Türkiye Cumhuriyeti’nin de kuruluşunu görmüş; yani bir nevi geçiş kuşağı olan kimselere yetişmiş, çoğunlukla 1930-1940 sonrası dünyaya gelen büyüklerimizin birer birer aramızdan çekildiğine üzülerək şahit olmaktayız. Onların hocalarına ve kendi hayat serüvenlerine dair anlatacaklarının hem yakın dönem Trabzon hem de ülkemizin yaşadığı siyasal, sosyal, kültürel ve dinî değişimler açısından önemli olduğu düşüncesi, bu projenin hayata geçmesinde belirleyici olmuştur. Bu amaçla bir şekilde dinî gelenekle bağı bulunan veya imam-hatip liseleri, ilâhiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumlara katkısı olmuş bazı isimler tespit edilerek, kendileriyle görüşmeler yapılmıştır. Dönemsel bazı detayları elde etme adına, önceden bir çalışma yapılarak hocalarımıza hazırlanmış bazı sorular yönlendirilmiş olsa da, anlatımın seyri mülâkatları şekillendirmiştir. Yani teknik anlamda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Proje ekibinin heyecanla giriştiği bu çalışmanın, onlar açısından alışılmış bir akademik faaliyet olmadığı belirtilmelidir. Dolayısıyla ortaya çıkan ürün, daha öncesinde kamera ve yayın tecrübesi bulunmayan bir ekibin mütevazı çalışması olarak görülmelidir. Sürekli video veya film kültürünün her geçen gün çitayı yükselttiği bir ortamda, hocalara dair anlatıları kayda almanın, teknik anlamda “göz dolduracak” çalışma beklentisi doğurması şaşırtıcı bir durum değildir. Ancak bu projenin odağında, ekranı dolduracak veya popüler kültürü besleyecek işlerden çok, bölgeye dair arşiv bırakma amacı yer almaktadır. Yani bu proje, her şeyden önce Trabzon hafızasına katkı sunmak, yakın döneme yönelik akademik çalışmalara veri hazırlamak ve biraz da yaşadığımız coğrafyaya karşı sorumluluğu bir nebze olsun yerine getirmek niyetiyle hayata geçirilmiştir. Uygulama esnasında aşılamaz güçlüklerle karşılaşılmasa da her şeyin beklendiği veya planlandığı gibi yürütülebildiği de söylenemez.

Her çalışma gibi önünüzdeki projenin sınırlarını da çalışmanın “konusu” ve “hedefleri” belirlemiştir. Yani kısaca: Trabzon ve çevresinde dinî hayatın öne çıkan yönleri ve etkin isimlere dair tanıklıklar. Bu hususu tespit noktasında proje ekibinin gözettiği ve tercihte bulunduğu hassasiyetlerin bir eksiklik gibi algılanması doğru olmayacaktır. Mesela ho-

calarımızın da en az bizler kadar hassas olduğu tarihsel kişiler, kurumlar ve bazı kitlesel yapıları doğrudan zan altında bırakacak veya bu anlamda tartışmaya sebebiyet verecek beyanlardan kaçınılmıştır. Bu noktada olgusal durumlara yer verilmesi tercih edilmiştir. Yani yakın dönemin düşünsel tarihi, siyasal hareketleri üzerine çalışan ve belli grupların siyasetle ilişkisi üzerine akademik anlamda yoğunlaşanların bir eksiklik gibi görebileceği kapalı noktalar, projenin kuşatıcı hedefleri ve polemiklerden sakınma anlayışının bir sonucudur. Bu durum akademik tutarlılık ve tarihsel olayları mümkün olduğu kadar müdahalesiz aktarmaya çalışma anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda bizlerle görüşmeyi kabul eden hocalarımızın da yaptıkları konuşmalarda aynı hassasiyetleri paylaştığını gözlemlememiz bizleri fazlasıyla memnun etmiştir.

Proje kapsamında, “Karadenizli Hoca” üst vasfını taşıyan, Trabzonlu kırk hocayla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin bir kısmı, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, bir kısmı İstanbul, Ankara, Bursa ve Sakarya’daki farklı mekânlarda, bir kısmı da hocaların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Bizleri evlerinde ağırlayan hocalarımıza ve aile fertlerine misafirperverliklerinden ötürü teşekkür ederiz. Yine bizlere mekân tahsis eden, kurumsal olarak destek olan ilâhiyat fakültelerine, resmî ve özel kuruluşlara şükranlarımızı sunarız. Ayrıca, bazı hocalarımız rahatsız olmalarına rağmen görüşme taleplerimize olumlu cevap vermişlerdir. Bu hocalarımıza hassaten teşekkür eder, her birine sıhhat ve afiyetler dileriz.

Online olarak erişime açılan bu görüşmeler pek çok farklı mekânda ve çeşitli şehirlerde oldukça yorucu bir koşuşturmayla kısa bir sürede gerçekleştirilmiştir. Özellikle resmî işler, kurumsal işleyiş ve beklenmedik bazı olaylar projenin yapılabilmesi için belirlenen sürenin büyük bir kısmından proje ekibini mahrum etmiştir. Bu da, çekimlerin yapılması, kayıtların tek tek gözden geçirilmesi, özel konulara değinen fragmanların belirlenmesi, konuşmaların dökümü, basımı gibi çalışmalarını az bir zamanda ve yoğun bir tempo içerisinde yapmayı gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bu proje, sorumluluk olarak proje ekibini bekleyen akademik faaliyetlerin aksamadan yürütülmesiyle birlikte kısa sürecek bir sürede hazırlanmak durumunda kalmıştır. Özellikle dökümlerin kısa sürede okunmasının gerekli oluşunun yanı sıra bunların tashihi ve gerekli bazı müdahalelerin yapılmasının ayrı bir akademik yük olduğu vurgulanmalıdır. Bu anlamda bazı konuşmalara müdahalenin bizi son derece zorladığı belirtilmelidir. Bu zorluklara rağmen bazen yazı dili bazen konuşma dili bazen de ikisi arası bir vasatın öne çıktığı bir kitap teşekkür edebilmiştir. Metinler okunurken zorunlu olarak bazı cümlelere editöryal dokunuşların yapıldığı, ihtiyaç durumunda anlamı bozmayan takdim ve tehirlelere başvurulduğu, tekrarların ve konuşma dilinin bir sonucu olan bazı belirsizliklerin çıkarıldığının göz önünde tutulması beklentimizdir.

Görüşmelerde hocalara; kendi aile fertleri, aile çevresinin ilme ilgisi, çocukluk dönemleri, tahsilleri, hocaları ve yürüttükleri faaliyetlere dair sorular yöneltilmiştir. Onlar da zihinlerinde yer tuttuğu kadar ve bazen de bizim ısrarlı sorularımıza tahammül ederek

hatıralarındakileri aktarmışlardır. Aslında her birinin anlatımından; son bir asrın Trabzon'u, dinî ilimler sahasında önemli isimler ve yeni kurumsal dinî müesseselerin hangi vasatta kurulduğu ve yol aldığına dair bir tablo ortaya çıkmıştır. Bir hocayı ya da tarihsel bir olayı anlatırken her biri kendi veçhesinden baktığı ve bir detaya yoğunlaştığı için bütünün parçaları birleşmiş oldu. Meraklıları adına, yeni açılan imam-hatip liseleri-ilâhiyat fakülteleriyle medreselerin farkları veya benzeştiği hususlara dair ipuçları belirginleşmiş oldu. İlim adamı yetiştiren evler, ilmiye sınıfına mensup aileler, bazı köylerin "karizmatik" kişileri sayesinde bir merkez hâline gelişi, Trabzon'un 1950 sonrası yeni çehresi ve daha gencecik olan imam-hatip liselerinin inşasının hangi şartlarda gerçekleştiği gibi pek çok detay hocalarımızın konuşmalarının satır aralarında ilgililerini beklemektedir. Kısacası bu çalışma, kırk hocanın anlatımından oluşan mütevazı bir arşiv çalışmasıdır. Ayrıca mülâkatların tümünün kayda alınması ve bunların yayımlanması, ilerleyen yıllarda anlatıları daha da anlamlı hâle getirecek, Karadeniz ve Trabzon hafızasının canlı kalmasını sağlayacaktır.

Projenin ifade ettiği anlam, konusu, çıktıkları ve hedeflerinin anlatıldığı bir bölüm ve mülâkatların dökümünden oluşan bu kitap, projeyi kalıcı hâle getirecek unsurlardan birisidir. Özellikle değerlendirmelerin yer aldığı giriş bölümünde, bazı tespitler ve bağlantılarla mülâkatlar için hazırlayıcı bilgilere yer verilmiştir. Projenin akademik değerlendirme kısmı olarak da görülebilecek olan bu bölümün, akademik metinlerin yoruculuğu yerine, daha ziyade akıcı olması hedeflenmiştir. Bunda da projenin hedef kitlesi yönlendirici olmuştur. Zira bu projeye ilgili çıktılar, sadece akademik çalışma yapanları değil, yakın döneme ve Trabzon'a ilgi duyan herkesi ilgilendirmektedir. Bu bölümde, hem mülâkatlarla uyumlu olsun, hem de okurlar için mülâkatları anlamlı hâle getirsin diye genel tabloyu göstermek amacıyla temel olabilecek bazı örneklere ve isimlere yer verilmiştir.

Çalışmamız pek çok kişi ve kurumun desteğiyle gün yüzüne çıkmıştır. Öncelikle projeyi kurumsal anlamda sahiplenen Trabzon Üniversitesi İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve destekleyen Trabzon Büyükşehir Belediyesi'ne teşekkür ederiz. Kurumlar adına da özellikle Trabzon Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Emin Âşıkutlu ve Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Zorluoğlu, ayrıca en az onlar kadar kurumlar adına çalışmaları takip eden İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Doç. Dr. Süleyman Gür ve Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı Erdem Zekeriya İskenderoğlu beylere müteşekkirimiz. Projeyi yoğun akademik çalışmaları ve çeşitli sorumluluklarına rağmen sahiplenip yürütücülüğünü yapan Doç. Dr. Selim Demirci ve araştırmacı olarak sahada çalışan Doç. Dr. Eyüp Öztürk, Doç. Dr. Şenol Saylan, Doç. Dr. Fatih Topaloğlu, Doç. Dr. Süleyman Gür ve Öğr. Gör. Ahmet Cevdet Karaca beyefendilerin emekleri önünüzdeki çalışmayı ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma fakültemizden ve ihtisas kursumuzdan mezun öğrencilerimizin de yer aldığı proje olması hasebiyle de bizim için ayrı bir anlam taşımaktadır. Bundan dolayı projeye katkı sunan lisansüstü

bursiyer öğrencilerimiz Fatma Rabia Nur Düzenli, Serpil Arslan ve Cansel Akgül'e müteşekkirimiz. Projemizin teknik sorumluluğunu üstlenen yönetmenimiz Murat Davulcu ve asistanı İdris Akyüz beylere de özverili çalışmaları için teşekkür ediyoruz. Metinlerin dökümünde bazı bölümlere göz atarak bizlerle fikirlerini paylaşan sayın Mustafa Çil, Murat Ustakurt, Abdulkerim Malkoç, Mahmut Ayyıldız, Murat Arif Güney, Nur Kübra Demirci, Ayşegül Balık, Sema Berber, Merve Vildan Ata ve Semih Aras'a da teşekkür borçluyuz.

Hassaten bizlerle görüşmeyi kabul eden, evlerinde, köylerinde, çalıştıkları kurumlarda bizleri ağırlayan hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Son olarak "Trabzon'u hocalarla anılan bir şehir" hâline getiren tüm büyüklerimizi de hayırla yâd etmek istiyoruz. Zira arkalarında; şahsiyetli duruşlarıyla, dinmek bilmeyen gayretleriyle, bereketi günümüze kadar ulaşan talebeleriyle ve eserleriyle kendilerinden bahsedilecek temiz bir hayat bıraktılar. Ahirete irtihal etmiş olanlara rahmet, hayatta olanlara da sıhhat ve afiyet diliyoruz.

Trabzon 2023

Doç. Dr. Süleyman GÜR

İslâmi İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Proje Yürütücüsü

Hayrettin Öztürk

1964 yılında Trabzon'da doğdu. Yedi yaşında hafız oldu. İlk tahsilini babası Hacı Hafız Mehmet Öztürk'te yaptı. 8-10 yaşlarında Kurrâ Hacı Hafız Ahmet Öney ve Reisülkurrâ Hacı Hafız Mehmet Eren'den kıraat dersleri aldı. Sonra Vakfıkebir İmam-Hatip Lisesi'ni bitirdi. 1985 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde başladığı yüksek öğrenimini 1989 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. Aynı yıl bu fakülteye Kıraat İlimleri öğretim görevlisi olarak atandı. *Muhammed b. Bedrüddin el-Münşi'nin Tefsirdeki Metodu* adlı çalışmasıyla yüksek lisansını, *Hz. Peygamber ve Raşid Halifeler Döneminde Kur'an'ın Yazılması ve Toplanması* adlı çalışmasıyla da doktorasını bitirdi. 1999'da Tefsir Anabilim Dalı'na Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. 20 Aralık 2006-20 Nisan 2009 tarihleri arasında İngiltere'de bulundu. Bu süre içerisinde akademik çalışma hayatını Londra, Oxford ve Cambridge'de sürdürdü. 1986 ve 2000 yıllarında Suudi Arabistan ve İran'da Dünya İslâm Ülkeleri Kur'an yarışmalarında hız dalında dereceler aldı. 2012-2015 yılları arasında Samsun İl müftüsü olarak görev yaptı. Çalışmalarını hâlen Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde sürdürmektedir.

Görüşme Selim Demirci tarafından Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi toplantı salonunda gerçekleştirilmiştir.

Karadeniz’de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat başlıklı projemiz çerçevesinde görüşmelerimize devam ediyoruz. Bugünkü konuğumuz saygıdeğer hocamız Hayrettin Öztürk. Hocamıza öncelikle projemize verdiği destek ve bizle görüşmeyi kabul ettiği için çok teşekkür ediyoruz. Sözü hocamıza bırakıyoruz.

Hocam kısaca bize kendinizi tanıtabilir misiniz?

Bismillah, Elhamdülillah, vesselamü ala Resûlillah.

Değerli hocam çok teşekkür ediyorum. İsterseniz sözüme şöyle başlayayım: Hayatımız geniş okyanusta dolaşan bir gemiye benzer. Nerede ve nasıl bir istikbalin bizi beklediğini bilemeyiz. Hadiseleri sayfa sayfa yaşayarak, ömür kitabımızın sonuna varırız. Her faninin mahdut ömrü olduğu hakikatine uyararak aramızdan yapraklar dökülmeye başlar. Bu ülkeye özellikle ilimiz Trabzon’a hizmet vermiş, bu dünyadan göçmüş nice hocalarımız, âlimlerimiz vardır ki bugün âcizane onlardan bahsetmeye çalışacağız. Öncelikle bu hocalarımıza Allah’tan rahmet diliyorum. Bu projeye katkı sağlayan bütün kardeşlerimi de tebrik ediyorum.

Bendenize gelince, adım Hayrettin Öztürk. Şalpazarı’nın Sütçinar köyünde 1964 yılında doğdum. Aslında ana yaşım 62 ama o zamanlar biraz küçük yazılıyordu. Hafızlık da yaptığım için, babam kardeşimi benim yerime yazdırdığından dolayı 1962 yılı 1964 oldu.

Babamda beş yaşında Kur’an’ı hatmettim. Altı yaşında bir molla idim tabiri caizse, sakal duasına varıncaya kadar hepsini ezberlemiştim. Yedi yaşında yedi ayda hafız oldum. Daha sonra Vakıfkebir Hacı Ziya’nın kursu diye bilinen, bugünkü Yeni Cami’nin altında bir Kur’an kursu vardı. Hafızlığımı bitirmiştik, babamla oraya kıraat ilmi okumak için gitmiştim. Muhammed Hoca diye bir hocaefendi vardı. İçeri girdik, hocaefendi bizi öğrenciliğe kabul etmedi. “Çok küçük bu, biz Kur’an okumasını bilmeyenleri okutmuyoruz” dedi. Babam da, bu, hafız dedi. “Yani Yâsin’i mi biliyor?” diye sordu. “Kur’an’ı baştan sona biliyor” dedi. Beni kürsüye çıkardılar. Soru sordu, Kur’ân-ı Kerîm’in her yerinden sordu. Öğrenciler de sordular, okudum. Herkes alkışlıyor. Ben de sevindim ki hocaefendi beni talebe olarak kabul edecek, diye. Babam dedi ki: “Ne diyorsun?” Alamam, dedi. “Niçin alamyorsun?” Çünkü buradaki talebelerin hiçbiri hafız değil ve bu çocuktan 7-8 yaş da büyük bunlar, dedi. Bu tek çocuk burada ve hafız, ezilir bunların arasında. “Almayı çok isterim ama alamam” dedi.

Biz Trabzon’da birkaç yere daha gittik ve hiçbir yer bizi kabul etmedi, küçük diye. Sonunda duyduğumuz Reîsülkurrâ Mehmet Eren Hocaefendi diye birisi var, Giresun müftüsü. 1968-69 yani 1969-70 yılları ve babama dedim ki, ben Giresun’a gideceğim. Babam para buldu ve ben Beşikdüzü’nde Kur’ân-ı Kerîm’in başından ezbere okumaya başladım. Yani Giresun’a varıncaya kadar Kur’an’ı ezbere hatmedeceğim, sonra bir dua edeceğim, müftü efendi beni talebeliğe kabul edecek diye. Çünkü gittiğim hiçbir yer beni kabul etmiyor, yaşım küçük diye. Ve ben ezberden okumaya başladım, Armelit Dağı’na gelince araba tuttu beni, ama ben okumaya devam ettim. Giresun’a vardığımda Kur’an’ı baştan sona otobüs yolculuğunda hatmetmiştim. Orada bir dua ettim, müftü efendinin yanına çıktık. Müftü efendi dedi ki: İmtihan edeceğim, eğer bir soruma bile yanlış okur, cevap veremezse almam. Yirmi beş soru sordu ve hepsini Allah’ın izniyle okuduktan sonra Kumyalı denilen yani Hacı Miktat’ın yanında iki katlı bir Kur’an kursu vardı, hâlâ durur, alt katında kaldık üç talebe. Bir kocakarı bize yemek yaptı ve üst katta hocamın talebesi Kurrâ Ahmet Önyay

Hocaefendi'de kıraat okuduk. Ondan sonra müftü efendiye gittim. Müftü efendide her gün on cüz okuyordum sabahtan akşama kadar. Müftü efendinin yanında Sübhaneke'den başladım, kıraat okuduk. Amme cüzünü bitirdik. Ondan sonra Kur'an'ın başından başladık. Ama her gün on cüz okuyordum ve üç günde bir Kur'an'ı hatmediyorduk. Bundan dolayı hafızlığım çok kuvvetli olduğu için Kur'an yarışmalarına katıldım. Aşağı yukarı bir buçuk sene her gün, üç günde bir hatim yapmak üzere Kur'an'ı hatmettim.

Babamda hafız olduktan ve kıraat ilmini müftü efendide okuduktan sonra hafızlık icâzetini de Giresun'dan aldım. Ve kıraat ilmini orada okudum. Daha sonra hocamda aşere de okudum. Ve daha sonra imam-hatip lisesi, ilâhiyat fakültesi, derken Samsun (Ondokuz Mayıs) İlâhiyat Fakültesi öğretim üyesi olduk. 1984-85, 1999 yıllarında Ürdün, Suudi Arabistan ve İran'da Dünya İslâm Ülkeleri Kur'an-ı Kerim Yarışmaları'na katıldım, Diyanet İşleri Başkanlığı'mızı ve ülkemizi iki-üç defa temsil ettim orada. Allah nasip etti.

İlk hatminizi babanızdan yapıyorsunuz. Hemen sormuş olalım, babanızdan bahseder misiniz? Hatim yaptırmak bir hocalık vasfı. Babanız nereden hatim yaptıracak düzeyi elde etmiş acaba?

Evet, bizim ailemiz ilmiye sınıfından bir aileydi. Biliyorsunuz Osmanlı'da üç sınıf vardı: Biri askerî sınıf, biri bürokratik sınıf, bir diğeri de ilmiye sınıfıydı. Orhan Gazi zamanında ilk medrese İznik'te 1330 yıllarında açılınca, ondan sonra bu medreselerde yetişen talebeler vardı. Ve medrese geleneği günümüze kadar biraz değişiklikler yapılmak suretiyle devam ediyor. Babam ve bizim aile İmamoglu sülalesi diye geçer, Mollazâdeler. Benim dedemin babası, dedesi Molla Hasan Efendi doğuda okumuş, icâzet almış, onun oğlu Molla Hüseyin Efendi, o da babasında okumuş. Molla Hüseyin'in oğlu İmamoglu lakabı ile bilinen, Mehmet Hoca diye bilinen Mehmet Öztürk'tür, babamın da amcasıdır. Mehmet Hoca'nın oğlu ise Ali Rıza Öztürk Hocaefendi'dir.

Ali Rıza Öztürk Hocaefendi kıraat ilmini Adapazarı Hasırcılar Kur'an Kursu'nda benim de hocam olan Reîsülkurrâ Mehmet Eren Hocaefendi'den almıştır. Daha sonra gelmiş Vakfikebir eski müftülerinden Halvetî ve Nakşî şeyhi Hacı Abdülvehhab Efendi'den sarf-nahiv okumuş. Daha sonra Trabzon'a gelmiş Mehmet Sönmez Hocaefendi'de Çaykaralı Hacı Ziya Hoca'yla birlikte icâzet almış. Yani on iki ilmi bitirmişler. Daha sonra kendi köyüne, Sütçınar'a gelmiş. Ben Şalpazarı Sütçınar köyündenim. Kendi köyünde bir medrese açıyor. Bu medresede bir dönem talebe yetiştiriyor. Vakfikebir'den de Komandaralı Yusuf Efendi ve Cafer Efendi hocalar geliyor, icâzet alıyorlar. Ve burada 1957 yılında bir icâzet merasimi yapılıyor. Hafızlık icâzeti de veriliyor. Sarf, nahiv, Arapça icâzeti de veriliyor.

Babam, amcamdan birkaç yaş büyük olmasına rağmen hafızlığı amcamda okuyor. Biraz da Arapça okuyor. Daha sonra fahrî olarak köyün imamlığını yapıyor. Daha sonra 1973 yıllarında da bir yönetmelik, bir kanun fahrî hocalara imtihanla resmî imam olmalarına imkân tanınıyor ve böylece babam köyümüzün imamı oluyor. Babamın hocası, Mehmet Sönmez Hoca'dan icâzetnâme almış Ali Rıza Öztürk Hocaefendi'dir. Ali Rıza Öztürk Hocaefendi daha sonra 1959 yılında Samsun'a gidiyor. Samsun'da 17-18 hatta 20'ye yakın vakfın, derneğin kurucusu oluyor. Çok büyük hizmetler yapıyor. Vakıf insanı oluyor.

Hocam bu Sütçınar'da kurulan medreseden bahsedebilir miyiz? Bu medresede okuyan başka biri var mı? Sonrasında ne oldu o medrese, oraya değinir misiniz?

Şimdi şöyle, biliyorsunuz Trabzon'da 200, benim hatırlayabildiğim kadarıyla 209-210'a yakın medrese var. Bu medreseler ağırlıklı olarak Çaykara, Of, Hayrat diye geçiyor genelde, ağırlıklı olarak orada. Ama merkezde de medreseler var, Akçaabat'ta var. İskefiye'de bir, Vakfıkebir'de iki, Tonya'da altı, Şalpazarı'nda altı tane medrese var. Şalpazarı'ndaki medreselerden birisi merkezde, bugünkü Şalpazarı denilen yerde Şayyeri veya Şalyeri Medresesi. Buranın İstanbul'da okumuş, dersiâm olmuş hocaları var. Bunun yanında bir medrese daha var burada, bir medrese Gölkiriş'te, Curezâde Osman Efendi diye çok büyük bir âlim İstanbul'da okumuş. Aynı zamanda Halvetî ve Nakşî şeyhi. Onun yetiştirip de Şalpazarı'nın köylerine gönderdiği hocaefendiler var. Dorukkiriş'te Tıkmanuğu (Tıkmanoğlu) Ali Hafız Efendi, Tokuluğu (Tokuloğlu) Hacı Ali Hafız Efendi, Kasımağzı'nda aynı şekilde, Pelitçik köyünde Calluğu Hasan Efendi, orada da bir medrese var. Bir de Simenli Medresesi var. Simenli Medresesi benim köyümün olduğu yerdeydi, benim köyüm eskiden Simenli'ye bağlı yan yana olan bir köy, o medresede dışarıdan insanlar, Vakfıkebir'den talebeler var. Kürtün'den, Gümüşhane'den talebeler var. Şalpazarı, yörenin ilçesinden talebeler var.

Fakat bu medrese en güçlü dönemini Ali Rıza Öztürk döneminde yaşıyor. Ondan önce de medrese olarak geçiyor ama ondan önce mollalar Kur'an öğretiyorlar ve hafızlık yaptırıyorlar. En fazla belki sarf-nahiv okutuyorlar. *Emsile-Binâ-Maksûd-Avâmil*'e kadar okutuyor belki. Ama Ali Rıza Öztürk Hoca ile on iki ilim bitiriliyor. Yani *Emsile-Binâ-Maksûd-Avâmil-İzhâr-İzzî-Kâfiye-Molla Câmi-meânî-bedi'-beyân-İsâgücî-Celal-Mir'âtü'l-usûl* gibi fıkıh, tefsir, hadis alanı, kelim alanında dersler okutuluyor.

Benim dayılarımın hepsi hafızdır. Altı tane hafız var, dayılarımın beşi, teyzemin biri de hafızdı. O dönemde kadınlara da, kızlara da ilmî açıdan önem veriliyor, yetiştiriliyor ve hafız yapılıyor. Ve bunlar, daha sonra sıbyan mektebi dediğimiz mekteplerde, kadınlar ayrı, erkekler ayrı olarak eğitiliyor. Mesela bizim köyün ilk hocaları bu son dönemlerde, Cumhuriyet döneminde Oflu Mehmet Efendi'dir, bir orman memurudur. Ama adam hocadır. Arapça okumuş, orman memurluğundan emekli olduktan sonra İmam Mehmet Hoca denilen adam, Molla Hüseyin'in oğlu çok büyük hoca değil; o da molla. Onun da ayrı bir hikâyesi var. Niye büyük hoca olamamış? Aslında İskilipli Âtîf Hoca'ya gitmiş de babası geri çevirmiş. İlginç bir hayatı var.

Hocam onu da kayda girmesi açısından açalım.

İmam Mehmet Hoca siyasi olarak da insanlarla, devletle irtibatı olan yani devletin de tanıdığı, bildiği, sevdiği, girişken bir adam. Mollalığa kadar yükseliyor ama kadı olmak istiyor. O zaman İskilipli Âtîf Hoca var, İskilip'e gidecek, Âtîf Hoca'da ilimleri tedris edecek, daha sonra kadı olacak, kafaya koymuş. Babası Molla Hüseyin Efendi icâzetli âlim, aynı zamanda mutasavvıf. Babasına diyor ki:

Beni Âtîf Hoca'ya gönder de senin gibi âlim olayım. O da göndermiyor. Bir gün kaçıyor, terk ediyor evi, kaçarak gidecek. Birkaç kuruş biriktiriyor. Şalpazarı ilçeye varmadan kardeşlerini peşinden gönderiyor, yakalattırıyor, getirtiyor. Baba âlim ama oğlunu âlim yapmıyor. İlginç, diyor ki:

Baba sen hocasın! Hocalığın methini biliyorsun, ben de âlim olmak istiyorum, kadı olmak istiyorum. Ama sen beni İskilip'e göndermiyorsun. Başkaları çocuklarını gönderir, âlim yapar. Sen neden bunu yaparsın? Hem de ilmi, âlimin ne olduğunu bildiğin hâlde bunu yapmıyorsun, deyince babasının ilginç bir sözü var. Diyor ki, oğlum senin âlim olmanı, kadı olmanı çok isterim. Ama sen parayı çok seversin. Yarın kadı olur, rüşvet alırsan benim hâlim ne olacak? Sırf bunun için gönderemiyor ama bu adam öyle aktif bir adam ki molla olarak yetişiyor babasında. Daha sonra köye hocalar getiriyor. İlk getirdiği hoca Oflu Mehmet Efendi'dir. Köyün insanlarını yetiştiriyor.

Oflu Mehmet Efendi Cumhuriyet'in ilk kuruluş yıllarında bölgedeki dinî hayat konusunda etkin birisi değil mi?

Aslında orman memuru ama Of'ta icâzet almış. Emekli olunca o yörede tanındığı için getirmişler para karşılığında. Para da yok aslında bir kot mısır, her evden bir kot mısır, para yok. Daha sonra Mehmet Rüştü Âşıkutlu Hoca'nın talebelerinden kurrâ-hafız Akçaabatlı Mustafa Tütüncü Hoca-efendi'yi getiriyor köye. Yani bu Mehmet Efendi'nin oğlu Ali Rıza Öztürk Hoca, ilk hocası Mustafa Tütüncü Hoca'dır, kıraat hocasıdır. O bir nesil yetiştiriyor. İşte bunlardan birisi Ali Rıza Öztürk Hoca. Daha başka o yörede olanlar da var, hocalar var. Ondan sonra Ali Rıza Öztürk Hoca onun talebesi işte, babam.

Sıbyan mektebi hızlı bir şekilde yayılıyor. Bu sıbyan mektebi o kadar önemli ki... Ben mesela en az on tane evde okumuşumdur. Evler mektep, Kur'an'da bir âyet var: Musa'ya (a.s.) biz vahyettik! Evlerinizde medreseler açın, namazgâhlar edinin! Namaz kılsın insanlar!

Ve o dönem fakirlik, gariplik dönemi. Benim çocukluğumun dönemleri ki 1966-67, 1968'ler ve en az on evde okudum. Sabahleyin gidiyorduk, o evde evin hanımları iş yapıyorlar. Çocuktuk, öğlede bize patates ve turşu, bu iki yemek. Ekmek de yok, patates ve turşu yiyorduk akşama kadar evde. O ev bereketlenir, ders yapıyorduk, gidiyorduk evimize. Ertesi sabah bir daha geliyorduk, bir ay o evde, bir ay öbür evde, mektepler de yok öyle. Bir taş mektep sonradan yapıldı. Daha sonra mektepler yapılıncaya mekteplere başladık. İşte bu şekilde evler medreseydi o dönemde. Burda küçüktük, kızlar erkekler karıştı. Daha sonra bayan hocalar yetişince bayan hocalar sadece kızlara Kur'an okuttu, namaz kılmasını öğreten bayan hocalar yetişti sıbyan mekteplerinde. Ve bir şey söyleyeyim: Ben imam-hatibi bitirdim. Daha sonra ilâhiyat fakültesini bitirdim. 32 farzı sıbyan mektebinde ezberledim, oralarda ezberleyemedim. Cizvit papazlarının bir sözü var, der ki: Çocuklarınızı yedi yaşına kadar bana verin, ölünceye kadar Cizvit olarak kalsın.

Küçükken çocukların kafasına nakşedilen bu bilgiler ölünceye kadar unutulmuyor. İnsanlar daha sonra Alzheimer oluyorlar, aklını kaybediyorlar ama o küçükken ezberlediklerini asla unutmuyorlar. Onun için sıbyan mektebinin burada önemi ortaya çıkıyor.

Hocam az önce de vurgu yaptınız, bu bölgenin kendine has yönlerinden biri olarak kadınların-kızların eğitimine özen gösterilmesi. Babanızdan bize detaylı bahsettiniz ama validenizden de kısaca bahseder misiniz hocam? Bir Karadeniz hanımefendisi olarak valideniz hakkında bilgi verir misiniz?

Evet, annem Kahramanoğlu sülalesinden Kamil Kahraman'ın kızıdır. Kahraman, mollalık seviyesinde bir Hocaefendi'dir. Ama öyle bir hocadır ki dedem, annemin babası Kur'an'ın yasak olduğu dönemlerde orman kenarlarında talebe okutuyor.

Hangi köydedir hocam?

Bugünkü Gökçeköy. Ormanın kenarlarında okutuyor ki, jandarma geldiği zaman ormanlara dağılsın. Daha sonra tarlada çalışıyor gibi gözüküyorlar, tarlada ders veriyor. Jandarmalar basıyor, geliyorlar bakıyorlar ki, ellerinde kazma var. Tarla kazıyor hemen saklıyorlar cüzlerini, tarlada ders veriyor. Kış günlerinde adam boyunda kar oluyor, evi kapatıyor karlar. Delik deliyorlar, dedemin evine geliyor köyün çocukları ve orada ders verirken bir şikâyet oluyor. Jandarmalar evi basıyorlar. Dedemi alıyorlar, ilçe karakoluna götürüyorlar ve sabaha kadar ayakları şişinceye kadar falakaya

yatırıp dayak atıyorlar. Bir daha yaparsan daha büyük ceza veririz sana diyorlar. Dedem bize bunu anlatırken gözlerinden sicim sicim yaş akar ve derdi ki, bugün olsa gene aynısını yaparım. İşte biz onların eserleriyiz. Yani böyle dolayısıyla annem eğitimini dedemden alıyor.

Hocam validenizin size o günlere dair anlattığı bir şeyler var mı? Ya da çocukluğunuzda Kur'an eğitiminizde yönlendirdiği bir yön, dedenizden sirayet ettiğini düşündüğünüz bir şeyler var mı?

Annem annesini doğumda kaybediyor. Doğumda kaybettiği için yetim olarak büyüyor. Dolayısıyla üvey anneyle büyüyor. Çok erken yaşta babamla evleniyor. Ve ilginç bir şey daha var: Benim babamın on sene çocuğu olmuyor. Annem babamın üçüncü hanımıdır. Babam evin tek oğludur, babam aynı zamanda Halvetî ve Nakşî halifesidir, Şalpazarı halifesi odur, Şeyhi Hacı Abdülvehhab Efendi'dir, Akkese'de türbesi vardır.

Babanızın doğumu kaçtı hocam?

1928 doğumludur, 2022 yılında vefat etti, geçen sene kaybettik. Allah makamını cennet eylesin. Babam askerden sonra hafız oluyor, hafızlığı yapıyor. Biraz Arapça okuyor. Köyün imamı oluyor. Daha sonra eski Vakfıkebir müftüsü Hacı Abdülvehhab Efendi'den tasavvuf dersleri alıyor. Çok çalışkan, bir ayda halife oluyor ve daha sonra Halvetî ve Nakşî halifesi tayin ediyor onu, Ağasar bölgesi, bizim Şalpazarı yöresine Ağasar, Akhisar deresinin olması dolayısıyla tarihten gelen bir deredir, Ağasar'a dönüşmüş, Ağasar'ın halifesi oluyor babam. Ve babamın on sene çocuğu olmuyor. Diyor ki, "Ya Rabbi! Eğer bana bir çocuk verirsen, senin yolunda adayacağım." Adaklar vardır böyle, Hz. Meryem de adaktır mesela. On senenin üzerine ben oluyorum. Ben olunca tabii adağı var, adımı Hayruddin koyuyor, dinin hayırlısı anlamında. Babamın bir hafızlık arkadaşı var, Hayrettin isminde. Kur'an-ı Kerim'i çok kuvvetli, ezbere okuduğu gibi tersinden de ezbere okuyor. Zoru neydi bilmiyorum ama? Tersinden de okuyormuş. Yani yüzüne okuma bitince tersinden de ezbere okuyor, daha sonra ben tabii hafız olunca, tersinden hafızlık okumaya başlayınca, bana bu olayı anlattı. Ondandır, onu çok sevmiş çok kuvvetli hafız diye. Benim oğlum da böyle kuvvetli olursa adını Hayrettin koyarım demiş ve ismimi Hayrettin koydu ve bana hiç ders vermedi babam, ilginçtir. Ama sıbyan mektebinde sürekli disiplinli bir adamdı, sürekli yanında tutardı beni. Ben, çocuklar "Elif, bâ te, se, cim, hâ..." diye okurken, devamlı duyuyorum, görüyorum sonra Kur'an-ı Kerim okumalarını görüyorum, duyuyorum. Dört yaşındayım demişim ki ona, ben hatırlamıyorum tabii, baba beni niye okutmuyorsun? Sen biraz daha büyü okutacağım, demiş. Ben de okumasını biliyorum, demişim. Elif-bâ cüzünü açıyor ben onu okuyorum. Kur'an-ı Kerim'i getir diyorum Kur'an-ı Kerim'i getiriyor, takır takır okuyorum, okuyup gidiyorum. Ben, ona baka baka, bana bir şey öğretilmeden, başkalarına öğretiyor ya görüyorum onu ve böylece ben okumayı öğrendim beş yaşında. En az 10-15 defa hatim indirmişim. Altı yaşında Kur'an'ın dörtte birini ezberledim. Mülk sûresi, Yâsîn ve Fetih sureleri, Amme cüzünün tümü, Taha sûresi, İsrâ sûresi, sakal duası, namaz duaları, cenaze duası, cuma hutbe duaları, hepsini, şu anda bile bir kısmını unuttum yani. O zaman biliyordum. Daha sonra tabii çoğunu ezberleyince yedi yaşında hafızlığa başladık kısa bir zamanda.

Hocam hafızlık sürecinizden de kısaca bahsetmek yerinde olur. Çünkü bizim görüştüğümüz bazı hocalarımızda, bazı bölgelerde hafızlığın Arabî eğitimi aldıktan, temel Arapça öğrenildikten sonra yani ileri yaşlarda yapıldığına şahit olduk. Fakat siz çok erken yaşlarda hıfzınızı tamamlıyorsunuz. O sürecin kendinize has yönlerinden bahseder misiniz?

Evet, şimdi böyle bir görüş var, en az sarf-nahiv okuduktan sonra ya da daha cılız ifadesiyle *Emsile-Bina-Avâmil*'i okumak da yeterlidir diyorlar. *Emsile-Binâ-Avâmil* okuduktan sonra ezber yapılırsa Arapça bilen ezber yapması kolaydır ama muhafaza etmesi zordur. Yani Arapça bilen hafızlık yaptığında, manasıyla birlikte hafızlık yaparsan kolay ezberlersin, çok kolay da unutursun. İki iş birlikte olmuyor. Onun için hafızlığı Arapça bilenler daha iyi yapar, daha kalıcı olur görüşüne katılmıyorum. Kur'ân-ı Kerim kuma kabul etmez. Arapça da olsa, ona yakın bir ilim de olsa, onu başlı başına ezberleyeceksin. Onun bir metodu var, usulü var. Tamamen kendini ona vereceksin ve ezberleyeceksin. Ha ondan sonra Arapça'yı öğrenmek daha kalıcı olur. Çünkü kuvvetli bir hafızlık olur, kuvvetli hafızlığımı Arapça'yla desteklersin ki, mutlaka da desteklenmesi lazım. Ben mesela Vakfikebir İmam-Hatip Lisesi'ni bitirdim. Sonra Erzurum İlahiyat Fakültesi'nde iki sene okuduktan sonra oradaki hocalardan ders aldık. Nasrullah Hacımüftüoğlu benim hocamdır, Yunus Hocaefendi vardı, eski Erzurum müftüsü, bazı hocalardan ders aldık. Ama ben asıl icâzetimi daha doğrusu medrese tahsilimi Samsun'da yaptım.

Üçüncü sınıfta Samsun İlahiyat Fakültesi'ne geldiğimde, imam oldum aynı zamanda Kocatepe Camii'nde, yani merkez camilerinden birisinde. Orada Çaykaralı Ali Düzenli Hocaefendi'de sarf-nahiv okudum. *Emsile-Binâ-Maksûd-Avâmil-İzhâr-İzzi-Kâfiye-Meânî-Bedi'-Beyan* okudum. Bana mantık, *Celâl, Mir'âtü'l-usûl*'ü de Kalemkaya'da bir hoca var, Veysel Çınar diye biri var, o da Çaykaralı onda da oku dedi. Ben de o sırada imamım, cuma günleri de vaaz ediyorum ama masayı dövüyorum yani tabiri caizse, zannediyorum ki bağırarak çağırarak vaizlik güzel oluyor diye düşünüyorum. Bir gün kırçıl bir adam geldi, bir köylü kılığında bir adam geldi camiye. Namazdan sonra cemaatin önünde şu duayı yapıyorum: (رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ) “Beni bağışla, anamı babamı da bağışla, bütün müminleri hesapların verileceği gün bağışla!”

Bu duayı yapıyorum, ayettir malum, namazdan sonra dedi ki: Sen kendine dua ediyorsun. Niye dedim? (رَبَّنَا اغْفِرْ لِي) diyorsun. Biz de senin cemaatiniz. Bize de dua etmen lazım, dedi. Sen bunu bir araştır, müftülere sor, dedi. Samsun müftülüğü yapmış Zübeyir Koç Hocaefendi (Allah rahmet eyesin) ona rast geldim amcamın kitabevinde, Selamet Kitabevi'nde, ona sordum bunu. O da benim dediğimi dedi, imamın duası cemaatin duasıdır, ayeti de bozmamışsın ve (وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ) herkese gidiyor, bir sakıncası yok dedi. Ondan da güç aldım, iki hafta sonra geldi bu adam, sordun mu dedi. Sordum. Ne dedi? Benim dediğimi dedi, dedim. Koltuğunun altından bir kitap çıkarttı, altını çizmiş, diyor ki orada imam cemaate nefsi mütekellim meal gayr ile dua etmeli. Yani ben dememeli, biz demeli, diyor. Ben de merak ettim bunun müellifi kimdir? Bir bakayım deyince, o da onu yanlış anladı, çektir elimden kitabı aldı. Dedi ki, sizin gibi naylon hocalar olduktan sonra bu ülkenin çivisi çıkar. Orada cemaatim de var, Karadenizliyiz, kızdık. Dedim ki, “Naylon hoca sensin, defol git bamsımdan, zaten tipin de hocaya benzemiyor, git.” Kovdum onu, bu bağıra bağıra gitti.

Aradan bir sene geçti. Ali Düzenli Hoca dedi ki mantık ve *Mir'âtü'l-usûl*'ü Kalemkaya'da bir hoca var, onda oku. Ben de gittim, zile bastım, otomatik kapı açıldı. İki katlı bir bina, yukarıdan bir ses, “Kim o?” dedi. “Ben talebeyim okumaya geldim” dedim. Alt kata gir, dedi. Alt kat medrese. İçeri girdim. Biraz sonra tak tak tak bir adam geldi. Bir sene önce kavga ettiğimiz adam içeri girdi. Dedi ki ne yapmaya geldin? Dedim ki mantık ve *Celâl, Mir'âtü'l-usûl* okuyacağım. Bu arada *Kâdi Beyzâvî*'den okumuştum Ali Düzenli Hoca'da, biraz Bakara sûresini onu da devam ettiririm, İbn Âbidin okurum, fıkıh okurum, ayrıca kelâm okurum dedim. Okuyacak ders çok dedim. Siz okutabilir iseniz dedim? Ben okuturum da, dedi, öyle sarf-nahiv okudum demekle olmaz, imtihan edeceğim, dedi. Ben de yap, dedim. İmtihan yaptı beni. Ben de o zamanlar Arapça ibarelerin birçoğunu ezberlemişim, bak küçüklükte ezberlenen şey nasıl kalıyor akılda, ezberlemişim o zaman, sordu. Bu hocalar

birbirlerini beğenmezler, eski medrese usulü. Eh, dedi idare eder, dedi. Çok beğenmedi ama idare eder okumaya gerek yok, dedi. Biz onu okumaya başladık.

Bir buçuk ay sonra bana dedi ki: Ben seni bir sene önce keşfetmişim ama sen bana naylon hoca dedin. Ben de dedim ki: Cemaatimin yanında sen bana naylon hoca dedin, bugün yapasan, gene aynısını yaparım. O da gülümsedi, tamam dedi, ben böyle öğrenci arıyorum.

Hocam bu anlattığınız detayda hoca derse kabul etmek için bir imtihan yapıyor. Vakfikebir'e gittiğinizde de bir imtihan süreci oluyor. Yine kürsüye çıkartıyorlar sizi. Kurrâ-Hafız Mehmet Eren Hoca'ya gittiğinizde de bir imtihan oluyor. Hayatınız hep talebe olmak için imtihanla geçmiş. Hocam yani bu eski hocaların resmî olmayan ama kendilerine talebe kabulü için bir usulü var, öyle diyebilir miyiz?

Aynen. Aslında bugün de var. Yani sınavla alınıyor öğrenciler, bugün de resmî sınavlarla alınıyor. İşte fen liseleri, Anadolu liseleri, proje imam-hatip liseleri hepsi sınavla. O dönemde hocalar kısa zamanda hedefe ulaşmak istiyorlar. Çünkü onu temsil edecek o. Yani beni falanca öğrencim temsil eder, diyor. Temsil edebilmesi için çok zeki öğrencileri alıyorlar. Bunun için de imtihana tâbi tutuyor. İmtihan neticesine göre de ona göre önem veriyor. Onların da kategorisi var ya da en zeki öğrencileri grubun içerisine dâhil ediyor. Yoksa bir molla olacak şekilde yetişsin, diye başka bir gruba. Mesela benimle müftü efendinin özel ilgilenmesi benden başka hiçbir talebeye bunu yapmamıştır, her gün on cüz, sabah geliyorum müftü efendinin odasına. Müftü efendi biliyorsun çok meşguldür ama bütün ilde ne kadar imam müezzin varsa hepsini okutuyor ve orada gelen giden oluyor, fetva soran oluyor. Onların fetvasını veriyor, ben okumaya devam ediyorum, o bir taraftan dinliyor, yanlışım olunca müdahale ediyor. Mesela hiç unutmuyorum Araf sûresinde مَا وَوَرِي عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِيهِمَا (وَوَرِي) lafzını medsiz okudum, kalktı makamından geldi kulağımı çekti, (âyetteki lafzı) مَا وَوَرِي diye uzattı, hiç unutmam mesela. Yani orada başkalarıyla konuşuyor, onların fetvalarını cevaplandırıyor. Memurlar geliyor, imza atıyor ama kulağının bir tanesi bende nasıl bir hoca! Yıllardır bunu yapınca meleke kazanmış, yanlış okuduğumu hissediyor hemen müdahale ediyor. Ve sabahtan akşama kadar oradayım, on cüz okuyorum, hiç atlama yok. Yarın geliyorum, bir on cüz daha, bu aylarca sürüyor. Bir buçuk sene devam etti böyle.

Hocam 60'lı yılların sonuna doğru Vakfikebir'de de ihtisas düzeyinde eğitim almak için girişimde bulunuyorsunuz ve talebeliğe kabul edilmiyorsunuz. Hocam Vakfikebir'in o zamanki durumuyla ilgili bir şeyler söylemek ister misin?

Orada, efendim Hacı Ziya Hoca'nın kursu, Hacı Ziya Habiboğlu Hocaefendi ilk defa orada kurs açıyor.

Nerede okumuş hocam?

Hocaefendi mi? Mehmet Sönmez'in talebesi, Çaykaralı Mehmet Sönmez. Amcamla birlikte okuyorlar, Trabzon'da okuyorlar. O hocanın da farklı bir lakabı var: Filozof Hoca, diyorlar Mehmet Sönmez'e. Evet onda okuyor Hacı Ziya Hoca. Daha sonra kendisini yetiştiriyor. Ondan sonra Vakfikebir'de, Vakfikebirli zaten Hacı Ziya Hoca, orada bir Kur'an kursu açıyor. O zaman şimdiki Yeni Camii'nin altı mektep, medrese hem Arapça hem de hafızlık çalışanlar bölümü var. Hocaefendi

daha sonra Trabzon'a geliyor. Burada dükkân açıyor vesaire ama hocanın o şeyi devam ediyor. Fakat Arapça'dan hafızlık yetiştirme, kıraat okutmaya yöneliyor. Ben geldiğimde Hacı Ziya Hoca arada gelip giderdi. Trabzon'daydı, çok ticaretle meşgul oluyordu, hacca gidiyordu falan.

Muhammed Hoca diye bir hoca vardı, Muhammed Kudu, öyle hatırlıyorum. Kudu Muhammed derler, lakabı hafız. Kıraat ilmini biliyor ama hafızlık yaptırıyor. Ben onun yanına gittim. Hacı Ziya Hoca'yla karşılaşmadım hiç, onun yanına gittim, orada bir kıraat okuyacağım, hafızlığımı bitirmi-şim. Kıraat yani Sübhaneke'den başlayıp ta'lim okuyacağım tabiri caizse. Ama adam kabul etmedi bizi. Daha sonra ben imam-hatipte hoca olunca, onunla karşılaştık. Tabii daha sonra dedi ki:

Seni çok okutmak isterdim, çok içim yandı ama tek bir taneydin ve senden hepsi yedi yaş büyüktü. Korktum dedi, ezilirsin onların arasında, seni kaybetmekten korktum. Yoksa niye almayayım. Ben seni çok almak isterdim.

Daha sonra ben hocada hafızlığımı kuvvetlendirmek için imam-hatipte okurken cüz dersleri de aldım. Dedim ki madem o zaman seni çok okutmak istiyorum dedin, madem dedim hocam olmak istiyorsun, sende birkaç hatim yapayım da hocam ol dedim. Daha sonra hafızlığı kuvvetlendirmek için imam-hatipte okurken onda da cüz dersleri aldım.

Hocam Vakfıkebir'de tahsille alakalı arzunuz olmayınca Giresun'a doğru yöneliyorsunuz. Ben şunu merak ediyorum: Niye Of tarafına ya da Trabzon merkez değil de oraya doğru yöneliyorsunuz?

Evet, çok güzel bir soru. Hafız Ali Haydar Özak Hocaefendi'de okumak isterdim. Fakat o zaman çok fazla hocayı tanımıyoruz. Babam tanımıyor veyahut da babamın bir endişesi var. Biz orada birkaç kursa gittik. (Trabzon) Mersin'e kadar geldik, birkaç kursa geldik, hiçbir kurs kabul etmedi. Trabzon'a gelip gelmediğimi hatırlamıyorum ama Trabzon'a yaklaştık. Belki Akçaabat'a kadar geldik. Ne kadar kursa gittikse, hiçbir kurs hocası beni kabul etmedi. Kimisinin yatılı yeri yoktu, kimisi de çok küçük bu, yani yedi yaşında, dolayısıyla biz bunu alamayız dediler. Öyle olunca köye gitmeye karar verdik. Ama ben direttim, gitmem diye. O sırada Giresun müftüsü babamın şeyhinin oğlu, o tanımıyor biliniyor. Yani Hacı Abdülvehhab Efendi'nin oğlu aynı zamanda Asker Hafız Mehmet Eren Hocaefendi, ondan dolayı bilindiği için o yörede, çok büyük hoca diye biliniyor, tanınıyor. Reisülkurrâ zaten. Benim işime de yaradı. İyi oldu, isabetli de oldu. Oraya gitmiş olduk. Yoksa Ali Haydar Özak Hocaefendi'de okumayı isterdim. Yani gitmemin sebebi babamın onu tanımış olması.

Hocam kurrâ-hafız Mehmet Eren Hocaefendi'den biraz bahseder misiniz? Yani ders alma konusundaki hassasiyetini anlattınız. Ama biraz da ahlâkı, kendisiyle ilgili ne söylersiniz hocam?

Mehmet Eren Hocaefendi kendi ifadesine göre 1918 yılında doğuyor. Babası Vakfıkebir müftüsü, 1933 yılından 1960 yılına, ihtilale kadar müftülük yapıyor, ihtilalde görevden alınıyor aynı zamanda hem Halvetî hem Nakşî şeyhi Hacı Abdülvehhab Efendi. Fakat Hafız değil, Çorum'da okumuş icâzetnâme almış. Kayıkla gelirken, kayık devriliyor. İcâzetnâme denizde kayboluyor. Ondan sonra geliyor, Şarlı'da ilmi bildiği için, orada medrese var, birkaç ayda hepsini okuyor, tekrar bir icâzetnâme alıyor Hacı Abdülvehhab Efendi. Çok enteresan, hafız değil bir gün vaaz ediyor, Vakfıkebir Merkez eski camide fakat bir âyet aklına gelmiyor. Âl-i İmrân sûresindeki bir ayeti aklına getiremiyor. Keşke diyor, bu ilmimin yarısı bende olsaydı da hafız olsaydım. Eve gelir gelmez oğlu Mehmet

Eren'e gel diyor, açıyor 20. sayfayı 1. cüzün, oku bakayım, yarın bunu ezberleyip geliyorsun, diyor. "Ne olacak diyor?" Hafız olacaksın. O da "Baba, bir sürü oğulların var, onları niye hafız yapmıyorsun?" diyor. Hacı Abdülvehhab Efendi cevap olarak: Bak bugün böyle oldu, âyet aklıma gelmedi, seni hafız yapacağım, diyor.

Kurrâ-Hafız Mehmet Eren Hoca babasında hafızlığını bitiriyor. Hafızlık bittikten sonra mukabele okumak üzere Giresun'a, oradan da Bulancak'a geçiyor. Bulancak'ta Merkez Camii imamlarından birisi Ramazan ayında onu tutuyor orada, onda da biraz okuyor. Ondan sonra Hasan Akkuş'u, Nuruosmaniye ilk resmî Kur'an Kursu, duyuyor. Babasının göndermeyeceğini de biliyor ama parayı biriktiriyor, mukabele paralarını, her şeyini hazırlıyor. Babası Vakfıkebir müftüsü, aynı zamanda Halvetî ve Nakşî olduğu için akşamları zikir halkaları var, oraya gidiyor, babasına veda edecek. Baba ben gemiyle İstanbul'a gidiyorum. Hayrola! Hasan Akkuş Hocaefendi'de okuyacağım, diyor. Babası mecbur kalıyor, bakmış bileti almış. Birisini yanına katıyor, gemiye kadar götürüyor, gemiye biniyor. Hasan Akkuş'a talebe oluyor.

Hasan Akkuş da Rizeli. Demin bahsettim, Trabzon'da dudak ta'limini Türkiye'ye yayan dört hoca var. Bunlardan birisi Akreboğlu namıyla meşhur Osman Nuri Taşkent Hocaefendi'dir. Onun talebesi Hasan Akkuş, onda da okumuş. Tayyibe okumuş onda, takrîb-tayyibe okumuş. O zaman Nuruosmaniye Camii'nin baş imamı da Akreboğlu Osman Nuri Taşkent Hocaefendi, onun talebesi Hasan Akkuş. Hasan Akkuş da orada müezzin. Daha sonra Osman Nuri Taşkent hocayı Adapazarı'na gönderiyorlar. Baş imam Hasan Akkuş oluyor. Onda da bir müddet okuduktan sonra bu sefer İsmail Bayrı Kesikbacak İsmail Efendi ona gidiyor, tekrar kıraat okuyor. Enderunlu İsmail Efendi'de okuyor. O arada fıkıh dersleri okuyor Fatih Müftüsü Ali Yekta Efendilerden, birçok hocaefendiden okuyor. Aşere-takrîb-tayyibeyi Mehmet Rüştü Âşikkutlu hocamızla birlikte, Kesikbacak İsmail Efendi'de bitiriyor. Mehmet Rüştü Âşikkutlu Hocaefendi takrîb-tayyibeye Serezli Mehmet Şükrü Efendi, Yunanistan'dan gelmiş İstanbul'a, onda Âl-i İmrân sûresine kadar veya biraz daha ileri okuyor. Hoca vefat edince yeğeni yine Yunanistanlı Kesikbacak İsmail Efendi'de, çocuk yaşta oynarken trene ayağını kaptırıyor, adı Kesikbacak İsmail Efendi diye kalıyor, onda da okuyor, icâzet alıyor, hoca.

Kurrâ-Hafız Mehmet Eren Hoca icâzet aldıktan sonra orada Kâtip Çelebi Camii'nde, Nuruosmaniye Camii'nde imamlık-müezzinlik yapıyor. Daha sonra imtihanı kazanıyor, Afyon Kur'an Kursu'na tayini yapılıyor. Bir sene okutuyor, askere gidiyor, askerliği Adapazarı, askere bir gün sonra gidecek fakat bir gün önce duyuyor ki Orhan Camii'nde bir icâzet merasimi var. Gidiyor bakıyor ki hocası Hasan Akkuş orada, talebelerine icâzet veriyor. Hasan Akkuş görünce kucaklıyor onu, başköşeye oturtuyor, en son Kur'an'ı ona okutuyor. Aşere-takrîb-tayyibe üzere okuyor. Çok gür sesi vardı. Şöyle bir bağırdığı zaman mikrofona gerek yok. Deniz kıyısından duyulur, o kadar gür sesliydi. Orada bu Kur'an'ı dinleyenlerden birisi de tümen komutanı Fikri Paşa, Adapazarı'na geliyor hoca-ma diyor ki:

Evladım! İki hafta benim misafirimsin, masrafın bana ait, bir sünnet merasimim olacak çocuklarıma, senin orada Kur'an okumanı istiyorum.

Hocam da diyor ki, bir buçuk sene veya iki sene paşamızın emrindeyim, sizin askerinizim ben. "Öyle mi diyor?" Paşa özel oda tahsis ediyor buna. Yemeği odasına geliyor. Evli daha sonra hanımını da yanına alıyor. Paşa diyor ki ona: Senin görevin şudur, perşembe ve pazar akşamları gelip benim evde mukabele okuyacaksın. Fikri Paşa söylüyor bunu. Askerde, komutanlar ve askerlerden Kur'an okumak isteyenlere Kur'an öğreteceksin, diyor. Dışarıya da gideceksin, çarşıda da Kur'an

öğrenmek isteyenler varsa onları da okut, diyor. Hocam hem askeriyede hem dışarıda talebe yetiştiriyor. Çok iyi talebe yetiştirdiğinden dolayı halk ona asker olduğu için Asker Hafız diyor. Oradan geliyor Asker Hafız lakabı.

Daha sonra oradan tezkere aldıktan sonra bir de Afyon'a gitmesi lazım fakat Mustafa Tever gibi Adapazarı'nın ileri gelenleri Ankara'ya yazılar yazıyorlar, bu çocuğu biz almak istiyoruz, diyorlar. Hasırcılar Kur'an Kursu'nu ihdas ediyorlar ve orada uzunca bir süre talebe yetiştiriyor. Nihat Ulu'ları yetiştiriyor, hafız Ali Özdin'leri, kurrâ. Aşere okutuyor, takrîb, tayyibe okutuyor, kıraat ilmini öğretiyor. Ve daha sonra Tozlu Camii imamı da oluyor. İmam-Hatip Lisesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği'ni kuruyor. Orada da hocalık yapıyor. Üç yerde hocalık ama üç yerde hocalık olmadığı için aynı zamanda müftülüğün kâtiplik işlerine bakıyor.

Daha sonra Hasırcılarda Tozlu Camii görevleri devam ederken 1960 yılında imtihana giriyor. Burası da çok ilginç, imtihana giriyor, imtihanda 300 küsur kişi var, 303 kişi var. *Şiratü'l-İslâm* kitabı diye bir kitap var. Kitabı ş-Şeria bahsini açıyorlar, herkese okutuyorlar.

Bu imtihan müftülük için mi?

Müftülük sınavı. Evet, Arapça mülakat sınavı, 303 kişi giriyor, orada hep aynı yeri soruyorlar. Bir yere alıyorlar onları, 303 kişinin 300'ü "لَا الْبِكَارَةَ" diye bir kelime var orada, hepsi (kesra ile) okuyorlar. Üç kişi fetha ile (لَا الْبِكَارَةَ) okuyor, biri de hocam. Üç kişi kalıyor. Hocam şunu anlatıyor: Babamda bu kitabı okudum ben, diyor. Ben de fetha okumuştum, kesra ile okumamı söyledi babam, tartıştık, bana irab kaideleriyle kelimenin irabını yaptı. Aklımda kaldı, bunu unutma dedi babam... Daha sonra imtihanda bu çıktı ve bildim, geçtim, üç kişi kaldık diyor. Diyor ki o zaman teksir kâğıtları var, teksir kâğıtlarında bazı harfler tam çıkmıyor. Fâtır sûresinin son sayfasında (إِنَّ اللَّهَ يُتْسِكُ) (السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْ تَزُولَا) ayeti çıktı, (ي) silinmiş. Benim dışımdaki iki kişi hafız olmadığı için (مسك) (mazi, fethalı) diye onu harekelemişler. Ben hafız olduğum için, babam da beni hafız yaptı, ona da direktmişim, (تُسْكُ) yazdım, tek ben kazandım. Ve İzmit müftüsü oluyor.

Mehmet Eren Hocaefendi 1967-73 yılları arası Giresun müftüsü oluyor. Ben de 1969 yılında Giresun'a geldim, onda okudum 1969-70'lerde. Daha sonra 1973-75 arası Amasya müftülüğü yapıyor. O sırada babası vefat edeceği esnada, oğlum diyor postu gel, teslim al! Halveti ve Nakşi o da, emekli oluyor. Akkese'ye yerleşiyor, bugünkü türbenin olduğu yere, İkinci Abdülhamid Han'ın Trabzon valisi tarafından yapılıyor o türbe, ölünceye kadar orada tasavvuf üzerine, yine Kur'an eğitimi üzerine dersler veriyor.

Hocam çok sert mizaçlı bir adamdı. Herkes ondan korkardı. Aslında tasavvufi yöne çok fazla uymaz benim hocam. Yani çok sert mizaçlı bir adam. Mesela hoca futbola çok acayip karşıydı. Böyle acayip dövme de döverdi bizi. Biz de kaçar top oynardık, neyse. Gösterişi, görünüşü, temsil kabiliyeti ve idarecilik yönü fevkalade ama sert mizaçlı bir adamdı. Ama ilmi bilgisi de bir o kadar mükemmeldi.

Giresun'da kaç yıl okudunuz hocam?

Ben Giresun'da bir buçuk sene okudum hocamda. Daha sonra ara ara gelerek aşere okudum.

Hocam Karadeniz'de meşhur kurrâ başka hocalarımız da var. Bunlar arasında meclisinde bulunup tanışma imkânınız olanlar var mıydı?

Evet, ilginçtir. Allah takdir etti, nasip etti, çok şükürler olsun. Şimdi Türkiye'ye dudak ta'limini yayan dört tane hoca vardır. Bu dört hocanın dördü de Karadeniz'lidir.

İlginç hocam, çok dikkat çekici!

Evet, üçü Trabzonlu'dur, biri de Rizeli'dir. Fakat dördü de eğitimini İstanbul'da almıştır. Türkiye'ye dudak ta'limi de Karadenizli hocalardan yayılmıştır. Bunlardan birisi 1901 yılında Of'un Çifâruksa köyünde doğmuş, 1980 yılında vefat etmiş, Türkiye'nin ilk resmî aşere-takrîb-tayyibe hocası, Ankara'da ve İstanbul'da daha sonra uzun süre köyünde hocalık yapmış Mehmet Rüştü Âşikkutlu Hocaefendi. Yetiştirdiği talebeler var, Ankara'da uzun süre aşere- takrîb dersleri veren hocalar var. İlhan Tok Hoca da mesela onda okumuş, ondan sonra Düzce'de Hacı Hasan Efendiler var, Mehmet Satan hocanın hocası var. İstanbul'da yakın zamanda vefat etti. İbrahim Tanrıkulu var, birçok hocaefendiler var.

Ben Ali Haydar Özak Hocaefendi'yi tanıdım, okuyuşunu da dinledim, notlar aldım. Bir de Ali Haydar Özak Hocaefendi'nin dudak ta'limine çok dikkat eden Mahmut Hoca diye bir talebesi, kendi köyümüzde Kur'an kursunda hocalık yaptı, dudak ta'limi çok mükemmeldi. Hocam şöyle yapar, hocam böyle notlar almıştım. Daha sonra Murat Köseoğlu'nda, Kur'an-ı Kerim yarışmalarına katılmadan önce cüz dersleri aldım. Hocaefendiden de notları aldım. O notları birleştirerek daha sonra Mehmet Satan hoca, Ali Çelik hocalar, yine Tavanlı Camii'nin imamı vardı, yakın zamanda vefat etti Arsin'de de Falkoz'da da uzun süre hocalık yaptı, ismi hatırıma gelmedi şu anda.* O hocaefendiden de notlar aldım. Bu notları hayatta olan talebelerin talebesiyle, Nurettin Hoca'yı mesela tanıdım, İstanbul'da Valide Sultan Camii imamımız vardı, önemli mevlithanlardan Trabzonlu, girtlak namesi çok güzel yapardı, Muharrem Arslantürk Hocaefendi, onlarla da karşılaştım, onlardan da notlar aldım. Bir kitap yazdım *Dâd Harfi ve Dudak Ta'limi* diye. Emin Âşikkutlu hocamız, sayın rektörümüzden de bazı şeyleri sordum. Ve böylece Mehmet Rüştü Âşikkutlu Hoca'nın dudak hareketleri nasıldı? Onu tespit ettim.

Sonra Ali Haydar Özak Hocaefendimiz, 1911 yılında Trabzon Tavanlı Camii 78 haneli evde doğuyor. Ruslar burayı istila ettiğinde Çorum'a kadar gidiyor, tekrar geri geliyor. Burada ilk mektebi okuyor. İstanbul'a gidiyor ve ilginçtir aşere-takrîb-tayyibe ve ta'limi tek bir hocada baştan sona hepsini okuyan tek hocamızdır. Ali Haydar Efendi Trabzon'a giderken Hocaefendi'nin (Serezli Mehmet Şükrü) bir sözü var, diyor ki:

Eyvah Kur'an İstanbul'dan Trabzon'a uçtu, Trabzon'a gitti.

Trabzon'da o zaman Merkez Kur'an Kursu yok. Ama o camilerde, Çarşı Camii'nde, Tabakhâne Camii'nde, birçok camide dersler veriliyor. Daha sonra aynı zamanda her ramazan ayında hatimle namaz kıldırıyor. Merkez Kur'an Kursu'nun ilk hocası oluyor. Orada birçok talebe yetiştiriyor: Mahmut hocalar, Kiraz hocalar, Nurettin hocalar, yine Murat Köseoğlu hocalar gibi birçok hoca yetiştiriyor. Onun ekolü, Hafız Haydar Ekolü. Ekol bugün Trabzon Merkez Kur'an Kursları'nda, Falkoz Kur'an Kursu'nda, Çiçekli Kur'an Kursu'nda ve Trabzon'da yetişip İstanbul'a ve başka yerlere gitmiş hocalar tarafından bu ekol sürüyor ve devam ediyor.

Mehmet Rüştü Âşikkutlu Hocaefendi'nin ekolü de Düzceli Hasan Efendi gibi, İstanbul'a giden hocalar, Ankara'daki hocalar vesaire vasıtasıyla devam ediyor. Benim hocamın ekolü, reisülkurrâ Hafız Mehmet Eren Hocaefendi'nin, Asker Hafız'ın ekolü de Asker Hafız Ekolü diye devam ediyor.

* Bayram Koç Hoca

O da Kurrâ-Hafız Ali Özdin Tozlu Camii Adapazarı'nda uzun süre imamlık yapmış, orada yetişmiş başka talebeler vasıtasıyla Adapazarı'na yayılıyor. Nihat Ulu vasıtasıyla İstanbul'da yayılıyor. Ankara İlahiyat Fakültesi'nin hocalarından, vefat etti bir hocamız vardı İlahiyat Fakültesi hocası, onun vasıtasıyla ilâhiyat fakültelerine yayılıyor. Bizim vasıtamızla da Samsun İlahiyat'ta yayılıyor. Onun ekolü de yetiştirdiği talebeler vasıtasıyla Giresun vesaire yayılıyor Asker Hafız Ekolü diye. Hepsinin ufak-tefek nüansları var.

Dördüncü hocamız Akreboğlu Osman Nuri Taşkent, Rize'nin İyidere ilçesinin Taşhane köyünde dünyaya geliyor. On iki yaşında hafızlık icâzeti aldıktan sonra İstanbul'a gidiyor, üç tane camide baş imamlık yapıyor: Nuruosmaniye Camii, Beyazıt Camii, Laleli Camii. Baş imamlık yaptıktan sonra Kara Osman Camii, Adapazarı'na hocayı gönderiyorlar. Orada Düzceli Hafız Hilmi iyi yetişmiş talebelerinden birisi, kalfa. Diyor ki, benden sonra beni Hafız Hilmi Ak temsil eder. Hafız Hilmi Ak'ın talebesi de İlhan Tok. Bu sefer o ekol de, Akreboğlu Osman Ekolü de İlhan Tok Hoca vasıtasıyla devam ediyor.

Hocaların kabirlerini de söyleyelim: Hafız Osman Nuri Taşkent hocanın kabri Eyüp'te Mareşal Fevzi Çakmak'ın kabrinin on mezar yukarısında, aile kabristanlığında, İstanbul'da medfundur. Rize'de doğmuş İstanbul'da ölmüştür. Benim hocam Akkese'de doğmuş, sonunda dolaşmış ama hizmetini hep dışarıya vermiş, Akkese'de türbesi olduğu için oraya gelmiştir. Mehmet Rüştü Âşikkutlu Hocamız doğduğu köyde. Ali Haydar Özak Hocaefendimiz de Trabzon'da doğuyor, kabri Boztepe'de malum.

Bir şey söyleyeyim: Onlardan kitap yazdığım için benim hepsi hocalarım sayılıyor, bizzat hepsinden şifahi ders almamış olsam bile. Ben arabamla buradan geçerken, İstanbul'da Eyüb'e vardığımda; Beşikdüzü'nden geçerken, Çaykara'ya gittiğimde, o köyün altından veya bir yerinden Uzungöl'e geçerken, yol sapağında dururum. Arabadan inerim, düğmemi kapatırım, bir İhlas bir Fatiha okurum, kemal-i edeple hürmetle onları selamlar öyle geçerim. Eğer zamanım varsa kabirlerini ziyaret ederim. Zamanım yoksa arabamı durdururum, ne kadar hızlı olursa olsun. Çok acil bir durum olursa arabamı kenara çekerim, arabada okurum, eğer yol müsaitse. Eğer değilse en kötü ihtimal okur öyle geçerim. Makamları cennet olsun!

Hocam birkaç şey daha var muhakkak sizden öğrenmek istediğimiz. Bu Vakfikebir İmam-Hatip günleriniz. İmam-hatip tahsilinizden bahsedebilir miyiz hocam?

Evet, hocam. Çok güzel sorular soruyorsunuz. Benim de geçmişimi deşiyorsunuz. Şimdi biz zengin bir babanın evladı değildik. Biz iki kardeşтик, babam görevli değildi o zaman. Bir ayakkabı alabildi bize. Ben de ayakkabıyı ağabey olarak küçük kardeşime verdim. Ben Trabzon lastiğiyle okula gidiyordum. Ama utanıyordum, namazımın peşine şu duaları çok zaman yaptım: Allah'ım bana bir ayakkabı gönder de! Nereden gönderirsen gönder! Günlerce dua ettim ve ayakkabı gelmedi. Bir gün Vakfikebir Eski Camii'nden çıktım. Eve doğru gelirken bir adam gördüm, kilolu bir adam, dizlerine meşin bağlamış, iki dizlerinden aşağısı yok. Yanından geçtikten sonra duam aklıma geldi. Döndüm bir baktım, dedim ki Allah'ım çok şükür ki ayağım var. Kara lastik giysem de ayağım var. Bu kardeşimin iki ayağı da yok. Ben ayakkabı istemiyorum, gönderme dedim. Zaten gelmiyor. Akşama bir adam geldi bir çuval ayakkabıyla.

Dokuz tane öğrenci üç odada kalıyoruz. İmam-hatipte okuyoruz, deniz kıyısında. Yağmur yukarıda birikiyor, sobayı yaktığımız zaman yağmur damlacıkları defterimizin üzerine düşüyor, mürekkep dağılıyor. Ve mübalağa hiç yapmıyorum, yatağın üzeri ıslanmasın diye yorganın üstüne naylon

çekiyoruz ve ben çoğu zaman şemsiyenin altında ders yapıyorum, gariplik-fakirlik. Daha sonra ayakkabım oldu tabii o ayakkabıyı verdikten sonra, annemiz-babamız gurbetlere çıkıyor, para biktiriyorlar. Annemiz çökeleğin yağını satıyor, bizi okutuyor. Kız kardeşlerimiz bizim için çeyiz hazırlıyor. Kışın ayaklarımıza dolan kar sırlıklam çorabımı ıslatıyor. Otuz kişinin etrafını çevrelediği sobada kurutmaya çalışırken hocalarımızdan çubuk, dayak yiyoruz. Bir taraftan bizimle dalga geçiyorlar, imamlara bakın diyorlar. Tabiri caizse biz nazlı nazlı yokluktan varlığa çıktık ve bir gül gibi kendi mezarımızın toprağı üzerinde yetiştik. Bazen arkamızdan kaldırıp önümüzde yere bıraktığımız ayağımızın değdiği her nokta sanki yer çökecekmiş gibi bize ıztırap verdi. Fakat hayatın bu acıları karşısında pes etmedik. Nereden ve nasıl geldiğimizi hiç unutmadık.

Bugünkü konumumuza tepeden inme, süzülerek değil, sürünerek geldik. Münazaralarda, kompozisyon yarışmalarında, futbolda, voleybolda ve atletizmde, hep Vakfıkebir İmam-Hatip birinci oldu.

Sonrasında Erzurum'da bir süre İlahiyat Fakültesi, akabinde Samsun. Benim bu süreçle ilgili sormak istediğim şey hocam, yine Karadeniz'in önemli şehirlerinden, merkez şehirlerinden yani ilmi olarak Trabzon'un konumu belli ama farklı birçok bölgenin birleştiği bölgenin merkez şehirlerinden biri Samsun'da bulundunuz. Size sormak istiyorum: Akademik olarak tercihiniz kıraat, orada ihtisas yapıyorsunuz, hocalarınızdan aldığınız aşere-takrib benzeri şeyleri akademik ortama taşıyorsunuz. Bu tercihi şekillendiren yönlendiren başka bir şey oldu mu, bilmemiz gereken bir şey var mı? Mesela başka bir bölüm aklınıza gelmedi mi yani kıraat dışında bir şey düşünmediniz mi?

Anladım. Şimdi tabii Kur'an'a çok hizmet verdiğim için, hafızlığım da çok kuvvetli olduğundan dolayı, bir insan hayatta ne ile meşgul olursa Allah Teâlâ onu oraya yönlendirir. Yani Allah kullarını hangi yönde daha çok hizmet veriyorsa, orada istihdam eder. Ben Kur'an alanında, hafızlık alanında olsun, okumada ve okutma konularında, yarışmalara da katıldığım için o alana daha fazla hizmet ettiğimden dolayı fakülteyi bitirir bitirmez Kur'an-ı Kerim hocası alınacak oldu. Bir hoca vardı üniversitede, ikinci hoca alınacaktı. Bizim imtihan komisyonunun başkanı da Süleyman Ateş'ti. Süleyman Ateş de çok zor sınav yapar. Ben o zamanlar hatimle namaz kıldırıyorum. Kur'an alanında sıkıntı yok benim açımdan. İmtihan olduk, imtihanda bana önce kıraatten sordu, bir de dekan yardımcımız var Hasan Katipoğlu diye. Çorum İlahiyat Fakültesi'nin dekanlığını yaparken trafik kazasında kaybettik, Allah rahmet eylesin! O da beni iyi tanıyor, almak istiyor. Benim hafızlığımın kuvvetli olduğunu biliyor. Ama kıraat ilmimi çok iyi bilmiyor. (Süleyman Ateş) Hoca soruyor, ben cevap veriyorum, Hoca soruyor, cevap veriyorum. (Hasan Katipoğlu) da diyor ki hocam, hafızlıktan da sor. Benim hafızlığımın kuvvetli olduğunu bildiği için rahat edecek hoca. Cevap veremezse diye tedirgin. Dedi ki asıl konu o, onu soracağım. Neyse geçti hafızlığa, dedi ki sen mi daha kuvvetlisin ben mi? Bir başladı 20-25 soru sordu ama ben aşır gibi okuyorum. Vallahi sen benden kuvvetlisin dedi. Hayatımda bütün sorulara yüzde yüz cevap vererek geçirmiş olduğum tek sınavdır, o sınav.

Böylece Kur'an hocası olmuş olduk genç yaşta, orada fakülteyi bitir bitmez. Niye? Geçmişim onunla irtibatlıydı. Bir taraftan da tefsirden o zaman kıraat ilmi yoktu, tefsir ama ben kıraat ilminden girdim oraya, tefsirden de çalışmalar yapmaya başladım. Doktora çalışmam tefsirle, doçentlik çalışmam hem tefsir hem kıraatle ilgili. Şimdi kıraatle zaten çalışıyorum. Girişim böyle oldu.

Bana etki eden iki tane hoca var, hayatımı değiştiren. Birincisi babam, tabii onu saymıyorum. O babam çünkü bu alanda beni yönlendirmesi olmasaydı bunlar olmayacaktı. Ama babamın dışında

iki hoca var, bana etki etmiştir. Ve ikisi de bende şu anda mevcuttur. Nasıl mevcuttur? Birisi İhsan Süreyya Sırma'dır, Erzurum İlahiyat Fakültesi'nde okurken İhsan Süreyya'nın özel talebesi oldum. Hâlâ beni sever. 30 Ağustos olması lazım, burada Erzurumlular toplantısı olacak, ben de Kur'an okuyacağım inşallah. O da bir panelin başkanı. Şimdi İhsan Süreyya Hoca'dan ben neyi aldım? Dobra dobra konuşmayı, haksızlık karşısında susmamayı aldım.

İkinci özellik vakıfçılık. Samsun İlahiyat'a geldikten sonra otuza yakın ev açtım öğrencilere. Bütün masraflarını karşıladım. Benim yetiştirdiğim özel talebelerim var. Şu anda Türkiye'nin ön kademelerinde görev yapıyor, üniversitelerde, çok özel talebelerim var, özel yetiştirdiğim talebeler var. Bir yurt yaptım, yüz elli tane öğrenci kalıyor şu anda. Ensar Vakfı'na verdim. Hayrettin Karaman hocalar geldiler oraya verdim, bir kız öğrenci yurdu var, önderlik yaptım. Üç yüze yakın öğrenciye hizmet veriyorum. İki tane hafızlık evi var, hafız yetiştiriyorum. Hafızlıktan sonra Arapça okutuyorum. Tıp Fakültesi öğrencilerine yönelik çalışmalarım var. Her hafta evimde sohbet veriyorum onlara. Bu özelliği, bu yönümü Mustafa Ağırman Hoca'dan aldım yine Erzurum'da. Çünkü o vakıfçıydı, onun sohbetlerine katıla katıla bana etki etti.

Yani hasbiliği İhsan Süreyya Hoca'dan ve vakıfçılığı Mustafa Ağırman Hoca'dan aldım. İkisini de bugün yapıyorum, gerçekleştirmeye çalışıyorum. Onun dışında elbette ki babam beni bu alana yöneltmiştir. Mehmet Eren Hocam, beni bu alanda zirveye çıkarmıştır. Çünkü Kur'an-ı Kerim sayesinde Balkanlara gittim. 14-15 tane ülkede Kur'an-ı Kerim okudum. Mareşal Tito'nun sarayında Kur'an okudum, yani bunları bir Kur'an sayesinde, bu hocalarım sayesinde elde ettim, başardım. Dünyada yetmiş yakın ülke dolaştım, konferanslar verdim. Kur'an-ı Kerimler okudum. Bütün bunları babama ve Reisülkurrâ Mehmet Eren Hocama borçluyum.

Hocam son olarak projemiz kapsamında ne söylemek istersiniz?

Evet, âlim gökteki güneş gibidir. Gökteki bulutlar güneşin önünü kapatırsa yeryüzünde bitki bitmez. Cehalet bulutları da hakikatlerin önünü kapatırsa gerçekleri göremeyiz. Bir yerde Allah'a şükredenlerin sayısı azalır orada Allah'a küfredenler ve isyan edenlerin sayısı çoğalır. Allah bir toplumdan İslâm'ı kuyudan kovayı çekip aldığı gibi almaz, önce âlimi o toplumdan alır. Çünkü o toplum âlimi hak etmez, o toplum cahil kalır ve kaybeder. Onun için geçmişte ilme ve bu dine hizmet vermiş, bu dünyadan göçmüş ama çoğu kayda geçmemiş bu bilgileri, bu eserleri kayda geçmemiz, "alleme bi'l-kalem" Kur'an'ın ifadesiyle ilmi kalemle kaydetmiş olmanız gerçekten takdire şayan bir durumdur. Bundan dolayı bu projeye kimin emeği geçmişse, kimin hizmeti dokunmuşsa maddi ve manevi herkesi tebrik ediyorum. Çünkü bu bilgiler kaybolup gidecekti. Siz bu bilgileri bağladınız, artık bundan sonra daha kaybolmayacak. Bundan sonra gelen nesle örnek teşkil edecek bu hadiseler yani. Ne zor şartlarda mücadele vermiş, bu insanların mücadelelerini izleyecek bizim neslimiz. Biz ilmi çok kolay elde ediyoruz şimdi, öğrenci çok kolay güzel yerlerde kalıyorlar, rahat yerlerde kalıyorlar, bursları var. Bizim kalacak yerlerimiz yoktu, sokaklarda lambanın altında ders yapıp da âlim olan insanlar var. Kur'an okuttuğu için dayak yiyen insanlar oldu. Dolayısıyla çok zor günlerden zor şartlardan bugünlere geldik. Onun için böyle bir hizmetin çok önemli olduğunu, kayda değer olduğunu vurgulamak istiyorum.

Emeği geçenleri tekrar tebrik ediyorum ve bizi yetiştiren hocalarımıza da Allah'tan rahmet diliyorum.